

Tuskaisuuden ja yleisen epämukavuuden arviointi

Henkilön nimi:

Syntymäaika:

Sukupuoli:

Henkilötunnus:

Nimesi:

Päivämäärä:

Muiden lomakkeen täyttämiseen osallistuneiden nimet:

OIREKUVAUS

Eleet, käyttäytyminen ja olemus tyytyväisenä ja tuskaisena (ks. seuraava sivu)

TYTYVÄINEN

TUSKAINEN

Kasvot
Leuka ja kieli
Silmät

Ääntely
Puhe

Tavat ja maneerit
Sopiva läheisyys
toiseen

Kehon asento
Havainnot kehosta

Tunnetut tuskaisuuden aiheuttajat (kirjoita toimet tai tilanteet, jotka tavallisesti aiheuttavat tuskaisuutta tai pahentavat sitä)

Tuskaisuuden ja yleisen epämukavuuden

v20

arviointi

Havainnoi hoidossasi olevaa henkilöä ja arvioi erityisesti hänen ulkoista olemustaan ja käyttäytymistään silloin, kun hän on tyytyväinen tai tuskainen. Kirjaa havaintosi.

Alla on esitetty sanoja, jotka auttavat kuvaamaan eleitä ja käyttäytymistä. Ympäroi sana tai sanat, jotka kuvaavat parhaiten henkilön eleitä ja käyttäytymistä silloin, kun hän on tyytyväinen tai tuskainen.

Kuvauksesi antaa paremman käsityksen, miten henkilö ilmaisee tuskaisuutta ja yleistä epämukavuutta.

VIESTINNÄN TASO *

Henkilö ei pysty ilmaisemaan, mistä pitää ja mistä ei pidä	Taso 0
Henkilö pystyy ilmaisemaan, mistä pitää ja mistä ei pidä	Taso 1
Henkilö pystyy ilmaisemaan, että haluaa lisää jotakin tai on saanut jotakin tarpeeksi	Taso 2
Henkilö pystyy ilmaisemaan ennakoivasti, mistä pitää ja mistä ei pidä	Taso 3
Henkilö pystyy yksityiskohtaiseen viestintään ja kelpuuttamaan, määrittämään ja/tai ilmaisemaan mielipiteitä	Taso 4

*Perustuu julkaisuun Kidderminster Curriculum for Children and Adults with Profound Multiple Learning Difficulty (Jones, 1994, National Portage Association).

KASVOJEN ILMEET JA ELEET

Ilmeet

Toimintatapa	Olemus tyytyväisenä	Olemus tuskaisena
Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten sitä, miltä ilmeet näyttävät. Voit lisätä omia sanoja.	Passiivinen Otsa rypyssä Irvistys Säikähdys Omin sanoin:	Passiivinen rypyssä Irvistys Säikähdys Omin sanoin:
	Nauru Hymy	Nauru Hymy Otsa

Leuan tai kielen liike

Toimintatapa	Liike tyytyväisenä	Liike tuskaisena
Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten leuan tai kielen liikettä. Voit lisätä omia sanoja.	Rentoutunut Pingottunut Purenta Jäykkä Tärisevä Omin sanoin:	Rentoutunut Pingottunut Purenta Jäykkä Tärisevä Omin sanoin:
	Hampaiden narskutus	Hampaiden narskutus

Silmät ja katse

Toimintatapa	Olemus tyytyväisenä	Olemus tuskaisena
Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten sitä, miltä silmät ja katse näyttävät. Voit lisätä omia sanoja.	Hyvä katsekontakti Vältelee katsekontaktia Tuijotus "Hymyilevät" Kyyneleet Omin sanoin:	Hyvä katsekontakti Vältelee katsekontaktia Tuijotus "Hymyilevät" Kyyneleet Omin sanoin:
	Vähäinen katsekontakti Suljetut silmät Uniset silmät Tuikkivat Laajenneet pupillit	Vähäinen katsekontakti Suljetut silmät Uniset silmät Tuikkivat Poissaoleva katse Laajenneet pupillit

KEHO

Iho

Toimintatapa	Olemus tyytyväisenä	Olemus tuskaisena
Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten sitä, miltä iho näyttää. Voit lisätä omia sanoja.	Normaali Punoittava Hikinen Omin sanoin:	Normaali Punoittava Hikinen Omin sanoin:
	Kalpea Nihkeä	Kalpea Nihkeä

ÄÄNTELY (huom. henkilön ääntely ei aina liity hänen tuntemuksiinsa)

Toimintatapa	Ääntely tyytyväisenä	Ääntely tuskaisena
<p>Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten ääntelyä</p> <p><i>Kirjoita muistiin tavallinen ääntely (kirjoita ääntä jäljitellen; "tizz", "eeiow", "tetetetete"):</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>Äänvoimakkuus: suuri keskisuuri pieni</p> <p>Äänenkorkeus: suuri keskisuuri pieni</p> <p>Kesto: lyhyt jaksoittainen pitkä</p> <p>Kuvaus äänestä/ääntelystä:</p> <p>Huudahdus Ulvahdus Kiljahdus</p> <p>Nauru</p> <p>Voihkina/vaikerrus Huuto Kiherrys</p> <p>Omin sanoin:</p>	<p>Äänvoimakkuus: suuri keskisuuri pieni</p> <p>Äänenkorkeus: suuri keskisuuri pieni</p> <p>Kesto: lyhyt jaksoittainen pitkä</p> <p>Kuvaus äänestä/ääntelystä:</p> <p>Huudahdus Ulvahdus Kiljahdus</p> <p>Nauru</p> <p>Voihkina/vaikerrus Huuto Kiherrys</p> <p>Omin sanoin:</p>

PUHE

Toimintatapa	Sanat tyytyväisenä	Sanat tuskaisena
<p><i>Kirjoita muistiin usein käytetyt sanat ja lauseet. Jos sanoja ei käytetä, merkitse EI MITÄÄN</i></p>		
<p>Ympyröi sanat, jotka kuvaavat parhaiten puhetta</p>	<p>Selvä Änkytys Sopertelu Epäselvä</p> <p>Mumina Nopea Hidas</p> <p>Kovaääninen Pehmeä</p> <p>Kuiskailu</p> <p>Muu, esim. kiroilu:</p>	<p>Selvä Änkytys Sopertelu Epäselvä</p> <p>Mumina Nopea Hidas</p> <p>Kovaääninen Pehmeä</p> <p>Kuiskaus</p> <p>Muu, esim. kiroilu:</p>

TAVAT JA MANEERIT

Toimintatapa	Tavat ja maneerit tyytyväisenä	Tavat ja maneerit tuskaisena
<p><i>Kirjoita muistiin tavat tai maneerit, esim. "Huojuu istuma-asennossa"</i></p>		
<p>Kirjoita muistiin kaikki asiat, kuten tavarat tai lelut, jotka tuovat lohtua ja ovat henkilölle erityisen mieluisia.</p>		
<p>Ympyröi vaihtoehdot, jotka kuvaavat parhaiten henkilön suhtautumista fyysiseen läheisyyteen toisten ihmisten kanssa</p>	<p>Sietää lähellään vieraita ihmisiä</p> <p>Sietää lähellään vain tuttuja ihmisiä</p> <p>Ei halua ketään lähelleen</p> <p>Vetäytyy kosketuksesta</p>	<p>Sietää lähellään vieraita ihmisiä</p> <p>Sietää lähellään vain tuttuja ihmisiä</p> <p>Ei halua ketään lähelleen</p> <p>Vetäytyy kosketuksesta</p>

KEHON ASENTO

Toimintatapa	Asento tyytyväisenä	Asento tuskaisena
<p>Ympyröi sanat, jotka vastaavat parhaiten henkilön asentoa tämän istuessa ja seisossa.</p>	<p>Normaali Jäykkä Velto</p> <p>Nykvä Lysähtänyt</p> <p>Levoton</p> <p>Jännittynyt Tyyni Pystyy</p> <p>muuttamaan asentoaan</p> <p>Sivulle kallistunut Heikko pään kannattelu</p> <p>Kävelytapa: Normaali/poikkeava</p> <p>Muu:</p>	<p>Normaali Jäykkä</p> <p>Velto</p> <p>Nykvä Lysähtänyt Levoton</p> <p>Jännittynyt Tyyni Pystyy</p> <p>muuttamaan asentoaan</p> <p>Sivulle kallistunut Heikko pään kannattelu</p> <p>Kävelytapa: Normaali/poikkeava</p> <p>Muu:</p>

HAVAINNOT KEHOSTA: MUU

Havainnoi seuraavat	Havainnot, kun henkilö on tyytyväinen	Havainnot, kun henkilö on tuskainen
<p><i>Kuvaile syke, hengitys, uni, ruokahalu ja tavallinen ruokailutapa, esim. syö hyvin nopeasti, käyttää pääruokalajin syömiseen kauan aikaa, syö jälkiruoat nopeasti, "nirso".</i></p>	<p>Syke:</p> <p>Hengitys:</p> <p>Uni:</p> <p>Ruokahalu:</p> <p>Ruokailutapa:</p>	<p>Syke:</p> <p>Hengitys:</p> <p>Uni:</p> <p>Ruokahalu:</p> <p>Ruokailutapa:</p>

DisDAT

on tarkoitettu auttamaan tuskaisuudesta kertovien merkkin tunnistamisessa henkilöillä, jotka ovat vakavasti kommunikointirajoitteisia.

on suunniteltu henkilön tyytyväisyydestä kertovien tavallisten merkkin kuvaamiseen, jolloin myös tuskaisuudesta kertovat merkit on helpompi tunnistaa.

ei ole pisteytystyökalu. Sillä dokumentoidaan asioita, joihin suuri osa hoitajista on vuosien ajan kiinnittänyt vaistomaisesti huomiota. Näin saadaan kerättyä tietoja, joihin pieniä muutoksia voidaan verrata.

on vain ensimmäinen askel. Kun tuskaisuus on tunnistettu, ammattilaiset tekevät sen mukaisesti hoitoa koskevat päätökset.

on tarkoitettu auttamaan sinua ja hoitamaasi henkilöä. Se vahvistaa luottamustasi havainnointitaitoisi, joka tuo varmuutta yhteistyöhön muiden hoitavien henkilöiden kanssa.

Milloin on sopiva hetki käyttää DisDAT:ia?

Henkilö **EI** ole tuskainen hoitajan arvion mukaan

DisDAT-lomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista, mutta sitä voidaan käyttää

– lähtötilanteen selvittämisessä ja dokumentoinnissa

– raportoinnissa muulle hoitavalle henkilökunnalle.

Henkilö **ON** tuskainen hoitajan arvion mukaan

Jos DisDAT-lomake on jo täytetty, sitä voidaan käyttää nykyisten eleiden ja käyttäytymisen vertailamiseen aiemmin havaittujen ja DisDAT-lomakkeelle dokumentoitujen eleiden ja käyttäytymisen kanssa. Se toimii silloin vertailukohtana muutoksen seuraamisessa.

Jos DisDAT-lomaketta ei ole täytetty:

a) Jos henkilö on hyvin tuttu, DisDAT-lomaketta voidaan käyttää aiempien tyytyväisyydestä kertovien eleiden ja käyttäytymisen dokumentoinnissa ja nykyisiin havaintoihin vertailussa

B) Jos henkilö on hoitajalle ennestään tuntematon tai jos tuskaisuus on uutta, DisDAT-lomaketta voidaan käyttää nykyisten eleiden ja käyttäytymisen dokumentoinnissa ja sen jälkeen vertailukohtana muutoksen seuraamiseksi.

DisDAT:in käyttöohje

1. **Henkilöä tarkkaillaan** silloin, kun hän on tyytyväinen tai tuskainen – kirjaa tiedot seurantalomakkeelle. *Kuka tahansa* hoitavista henkilöistä voi tehdä tämän.
2. **Tarkkaillaan tilannetta**, jossa tuskaisuus ilmenee.
3. **Hoitohenkilökunta käyttää päätöksenteon tarkistuslistaa** tältä sivulla mahdollisen syyn arvioimiseen.
4. **Hoidetaan tai helpotetaan** tuskaisuuden todennäköisintä aiheuttajaa.
5. **Seurantalomake** on erillinen lomake, jota voidaan käyttää havaitsemaan kaavan tuskaisuuden ilmenemisessä tai muutokset, joita tuskaisuudessa tapahtuu ajan mittaan. Lomake voidaan täydentää arviointia. Englanninkielisellä DisDAT-verkkosivulla on käytettävissä kolmentyyppisiä seurantalomakkeita. Voit valita niistä tarkoituksiisi parhaiten sopivan.
6. **Tavoitteena** on lievittää tuskaisuutta, jolloin siitä kertovat merkit vähenevät.

Huomioi

- Useat hoitavat henkilöt tuottavat yhdessä tarvittavat tiedot.
- Seurantalomaketta ei tarvitse täyttää heti kokonaan, vaan se voidaan täyttää vähitellen ajan kuluessa.
- Uudelleenarviointi on tärkeää, koska henkilön hoidon tarpeet voivat muuttua hänen tilassaan tapahtuneen parantumisen tai huonontumisen seurauksena.
- Tuskaisuus voi olla emotionaalista, fyysistä tai psyykkistä. Toiselle henkilölle pieni asia voi olla toiselle suuri.
- Jos tuskaisuuden merkit tunnistetaan varhain, voidaan tarvittavin toimin ehkäistä tilanteen paheneminen.

Tuskaisuuden ilmeneminen: Tarkistuslista päätöksenteon tueksi

Voit käyttää apuna seuraavaa listaa tuskaisuuden syyn määrittämisessä

Onko ele tai käyttäytyminen uusi?

- Toistuuko se tiheästi?
Huomioi hengittämiseen liittyvä kipu (hengityksen aikana)
Huomioi koliikkimainen kipu (tulee ja menee muutaman minuutin välein)
Huomioi voiko toistuva liike johtua ikävystymisestä tai pelosta.
- Liittyykö hengitykseen?
Huomioi infektio, keuhkohtaumatauti, keuhkopussin effuusio, kasvain
- Paheneeko tai nopeutuuko liikkeen seurauksena?
Huomioi liikkeeseen liittyvät kivut
- Liittyykö syömiseen?
Huomioi ruoasta kieltäytyminen sairauden, pelon tai masennuksen takia
Huomioi ruoasta kieltäytyminen nielemisongelmien takia
Huomioi ruoansulatuskanavan yläosan ongelmat (suun kunto, maha- ja pohjukaissuolen haavauma, dyspepsia) tai vatsaongelmat.
- Liittyykö tiettyyn tilanteeseen?
Huomioi pelottavat tai ahdistavat tilanteet.
- Liittyykö oksentamiseen?
Huomioi pahoinvointia ja oksentamista aiheuttavat tekijät.
- Liittyykö virtsaamiseen tai ulostamiseen?
Huomioi virtsausongelmat (infektio, virtsaumpi)
Huomioi ruoansulatuselimistön ongelmat (ripuli, ummetus)
- Ilmeneekö tavallisesti mukavaksi koetussa asennossa tai tilanteessa?
Huomioi ahdistuneisuus, masennus, kivut levossa (esim. koliikki, herpesäry), infektio, pahoinvointi.

Jos tarvitset apua tai lisätietoja DisDAT:sta, ota yhteyttä seuraaviin: Lisätietoja suomeksi: Noora Kingelin, sh YAMK & Kehitysvammaliitto 2021. noora.kingelin@gmail.com

Alkuperäiset tekijät: Dr. Claud Regnard, Lynn Gibson & Dorothy Matthews

Lisätietoja verkkosivulla
www.disdat.co.uk

Kirjallisuutta aiheesta

Regnard C, Matthews D, Gibson L, Clarke C, Watson B. Difficulties in identifying distress and its causes in people with severe communication problems. *International Journal of Palliative Nursing*, 2003, 9(3): 173-6.

Regnard C, Reynolds J, Watson B, Matthews D, Gibson L, Clarke C. Understanding distress in people with severe communication difficulties: developing and assessing the Disability Distress Assessment Tool (DisDAT). *J Intellect. Disability Res.* 2007; **51(4)**: 277–292.

**Tuskaisuutta voi peittää,
mutta se ei ole koskaan
näkyvätöntä**